

Founders: State University of Economics and Technology

ISSN: 3041-1246

E-mail: ete@duet.edu.ua Journal homepage: <https://ete.org.ua>

JEL: F15, L25, M21, O52

DOI: 10.62911/ete.2025.03.01.07

Business Efficiency within the Framework of the EU Single Market

Citation:

Maksymova, I., Bilyk O. (2025). Business Efficiency within the Framework of the EU Single Market. Scientific and practical journal "Economics and technical engineering". Vol. 3 No. 1 (2025), 73-84. <https://doi.org/10.62911/ete.2025.03.01.07>

Iryna Maksymova

Assoc. Prof. DSc, State University of Economics and Technology, Kryvyi Rih, Ukraine

e-mail: maksimova_ii@kneu.dp.ua

 ORCID iD: 0000-0001-9754-0414

Taras Bilyk

Postgr., State University of Economics and Technology, Kryvyi Rih, Ukraine

e-mail: bilyk_ty_23794@kneu.dp.ua

 ORCID iD: 0009-0003-3432-5145

Abstract: The article explores the functioning of small and medium-sized enterprises within the framework of the EU Single Market, with particular attention to productivity, competitiveness, and structural challenges arising in the process of European economic integration. A comparative analysis was conducted on the productivity dynamics of enterprises of various sizes during the period 2018–2025 across selected EU industrial ecosystems. The results reveal a growing productivity gap between large enterprises and SMEs, attributed to unequal access to finance, digital technologies, market infrastructure, and innovation capacity. It was found that sectors highly sensitive to external factors (renewable energy, textiles, and tourism) exhibit significant productivity fluctuations, primarily due to seasonality, demand volatility, and regulatory shifts. In contrast, sectors such as construction, the social economy, trade, and creative industries display more stable trajectories, driven by structural inertia, strong domestic demand, and lower dependence on global supply chains. The study also analyses regional differences in the regulatory environment, particularly regarding the implementation effectiveness of EU directives. The SBA Scoreboard indicator system was employed to assess the institutional environment for SME development across Member States. The findings highlight pronounced geospatial disparities, with Austria, the Netherlands, and the Baltic states offering the most favourable conditions for SME performance, while Bulgaria and Greece face systemic challenges. A four-dimensional model of business environment efficiency is proposed, including participation in public procurement, access to finance, integration into the Single Market, and internationalisation. The study confirms that productivity serves as a systemic indicator of SME efficiency, particularly in the context of sustainable development. The research substantiates the need to reinforce SME support policies aimed at advancing digital transformation, reducing internal market barriers, fostering innovative ecosystems, and enhancing the competitiveness of SME within the integrated EU economic space.

Received: 10/09/2023

Accepted: 15/10/2023

Keywords: international business, EU Single Market, economic integration, market competitiveness, efficiency, regulatory environment, business environment, European Union, productivity, sustainable development, digitalization.

JEL: F15, L25, M21, O52

Business Efficiency within the Framework of the EU Single Market

Iryna Maksymova

Assoc. Prof. DSc, State University of Economics and Technology, Kryvyi Rih, Ukraine

e-mail: maksimova_ii@kneu.dp.ua

 ORCID iD: 0000-0001-9754-0414

Taras Bilyk

Postgr., State University of Economics and Technology, Kryvyi Rih, Ukraine

e-mail: bilyk_ty_23794@kneu.dp.ua

 ORCID iD: 0009-0003-3432-5145

Abstract: The article explores the functioning of small and medium-sized enterprises within the framework of the EU Single Market, with particular attention to productivity, competitiveness, and structural challenges arising in the process of European economic integration. A comparative analysis was conducted on the productivity dynamics of enterprises of various sizes during the period 2018–2025 across selected EU industrial ecosystems. The results reveal a growing productivity gap between large enterprises and SMEs, attributed to unequal access to finance, digital technologies, market infrastructure, and innovation capacity. It was found that sectors highly sensitive to external factors (renewable energy, textiles, and tourism) exhibit significant productivity fluctuations, primarily due to seasonality, demand volatility, and regulatory shifts. In contrast, sectors such as construction, the social economy, trade, and creative industries display more stable trajectories, driven by structural inertia, strong domestic demand, and lower dependence on global supply chains. The study also analyses regional differences in the regulatory environment, particularly regarding the implementation effectiveness of EU directives. The SBA Scoreboard indicator system was employed to assess the institutional environment for SME development across Member States. The findings highlight pronounced geospatial disparities, with Austria, the Netherlands, and the Baltic states offering the most favourable conditions for SME performance, while Bulgaria and Greece face systemic challenges. A four-dimensional model of business environment efficiency is proposed, including participation in public procurement, access to finance, integration into the Single Market, and internationalisation. The study confirms that productivity serves as a systemic indicator of SME efficiency, particularly in the context of sustainable development. The research substantiates the need to reinforce SME support policies aimed at advancing digital transformation, reducing internal market barriers, fostering innovative ecosystems, and enhancing the competitiveness of SME within the integrated EU economic space.

Keywords: international business, EU Single Market, economic integration, competitiveness, efficiency, regulatory environment, business environment, European Union, productivity, sustainable development, digitalization.

Ефективність бізнесу в умовах Єдиного ринку ЄС

Ірина Максимова

доцент, доктор економічних наук, Державний університет економіки і технологій,

м. Кривий Ріг, Україна

e-mail: vice-rector@duet.edu.ua

 ORCID iD: 0000-0002-4833-3694

Тарас Білик

аспірант, Державний університет економіки і технологій, м. Кривий Ріг, Україна

Анотація: У статті досліджено особливості функціонування малого та середнього бізнесу в умовах Єдиного ринку Європейського Союзу, зважаючи на продуктивність, конкурентоспроможність та структурні виклики. Проведено порівняльний аналіз динаміки продуктивності бізнесу у 2018–2025 роках в межах окремих промислових екосистем ЄС. Отримані результати свідчать про зростаючий розрив між великими компаніями та малими й середніми підприємствами, який зумовлюється нерівними умовами доступу до фінансування, цифрових технологій, ринкової інфраструктури та інновацій. Виявлено, що сектори з високою чутливістю до зовнішніх чинників (відновлювана енергетика, текстиль і туризм) демонструють значні коливання продуктивності, що зумовлено сезонністю, змінами попиту та регуляторними впливами. Натомість будівництво, соціальна економіка, торгівля та креативні індустрії вирізняються стабільнішою динамікою завдяки внутрішньому попиту та меншій залежності від глобальних ланцюгів постачання. Проаналізовано передумови імплементації директив ЄС, як критерія розвитку бізнес-середовища. Застосовано індикаторну систему SBA Scoreboard для комплексної оцінки інституційного середовища розвитку МСП у державах-членах ЄС. Виявлено виразні геопросторові відмінності, зокрема найсприятливіше середовище в умовах Єдиного ринку (Астрія, Нідерланди, країни Балтії) та системно кризове (Болгарія, Греція). Запропоновано багатовимірну модель розвитку ефективності: участь у державних закупівлях, доступ до фінансування, інтеграція в Єдиний ринок та інтернаціоналізація. Доведено, що продуктивність є системним показником ефективності МСП. Обґрунтовано доцільність посилення політики підтримки МСП, орієнтованої на цифрову трансформацію, зменшення внутрішньоринкових бар'єрів, розбудову інноваційних екосистем в умовах Єдиного ринку ЄС.

Ключові слова: міжнародний бізнес, Єдиний ринок ЄС, економічна інтеграція, конкурентоспроможність, ефективність, регуляторне середовище, бізнес-середовище, Європейський Союз, продуктивність, сталий розвиток, диджиталізація.

Вступ (Introduction)

У сучасних умовах європейської інтеграції малі та середні підприємства (МСП) відіграють ключову роль у структурному укріпленні економіки Європейського Союзу (ЄС), кількісно формуючи лівову частку усіх підприємств, забезпечуючи більше половини зайнятості та значну частку валової доданої вартості (European Commission, 2025a). Водночас глибока трансформація бізнес-середовища під впливом цифровізації, енергетичного переходу та глобальних геоекономічних змін вимагає перегляду підходів до забезпечення ефективності та конкурентоспроможності цього сектору (Draghi, 2024).

Згідно з аналітичними спостереженнями за останні два десятиліття, продуктивність МСП у ЄС зростала повільніше порівняно з великими компаніями, що актуалізує дискусії щодо структурних бар'єрів, доступу до фінансування, ринкових обмежень та дефіциту цифрових і зелених компетентностей (OECD, 2023). При цьому довгострокові тренди свідчать про зростання ролі знань- та технологічно-інтенсивних галузей, де МСП демонструють вищу додану вартість на працівника та гнучкішу адаптацію до інноваційних змін (European Commission, 2025a; Eurostat, 2024).

У контексті Єдиного ринку ЄС, що залишається рушійною силою конкурентоспроможності, МСП стикаються як із новими можливостями розширення масштабів діяльності, так і з викликами фрагментації регуляторного середовища, асиметрії в доступі до цифрової інфраструктури та нерівномірності ринкових переваг між країнами-членами (European Commission, 2024a). У відповідь на це Європейська комісія стимулює інтеграцію МСП у транскордонні ланцюги створення вартості, просуває ініціативи цифрового та зеленого переходу, а також вдосконалює інструменти усунення внутрішніх бар'єрів на ринку товарів, послуг і даних (European Commission, 2024b).

Метою цієї статті є дослідження ефективності, довгострокової продуктивності та чинників конкурентоспроможності МСП в умовах функціонування Єдиного ринку ЄС з урахуванням структурних трансформацій, цифрових трендів та інституційного контексту підтримки сектора.

Матеріали та методи (Materials and Methods)

Методологічна основа дослідження ґрунтується на багаторівневому підході до аналізу ефективності малого та середнього підприємництва (МСП) у країнах Європейського Союзу в умовах функціонування Єдиного ринку. Враховуючи складність досліджуваного явища, поєднано кількісні методи оцінювання продуктивності з якісним аналізом регуляторного середовища та інституційних умов розвитку бізнесу.

На першому етапі здійснено компаративний аналіз показників валової доданої вартості на одного зайнятого в розрізі підприємств різного розміру (мікро-, малих, середніх та великих), що дозволило визначити відмінності у продуктивності та динаміці відновлення після кризових явищ. Джерелом даних виступили аналітичні матеріали Європейської Комісії, Eurostat та Joint Research Centre (JRC), що забезпечило високий рівень достовірності статистичних спостережень.

Другий етап передбачав секторальний аналіз темпів зростання продуктивності МСП у межах 14 визначених промислових екосистем ЄС. Розраховано річні прирости продуктивності за період 2018–2025 років, що дало змогу виявити галузі з найбільшою адаптаційною динамікою, а також ті, що зіштовхуються з інституційними або ринковими бар'єрами.

На третьому етапі проведено оцінку інституційного середовища функціонування МСП на основі індикаторів моніторингової системи SME Performance Review та SBA Scoreboard. Ця оцінка охоплювала чотири виміри: участь у державних закупівлях, доступ до фінансування, рівень інтеграції в Єдиний ринок і ступінь інтернаціоналізації. Для кожного з компонентів застосовано метод нормалізації та вагового агрегування, що дозволило сформулювати міжкраїнову шкалу порівняння. Додатково було проаналізовано темпи імплементації директив ЄС як критичний індикатор нормативної інтеграції.

Інтерпретація результатів базується на системному підході, що враховує взаємозв'язки між структурними, нормативними та економічними факторами впливу на ефективність бізнесу. Використано також принципи індексного моделювання та просторового порівняння, що дозволило визначити асиметрії між країнами-членами ЄС і окреслити рекомендації для посилення продуктивного потенціалу МСП у межах єдиного ринку.

Результати (Results)

У сучасних умовах структурної перебудови глобальної економіки продуктивність стає визначальним фактором забезпечення ефективності та конкурентоспроможності бізнесу, особливо в сегменті малого та середнього підприємництва. Як наголошується у доповіді М. Драгі (2024), економіка Європейського Союзу більше не може покладатися на демографічне зростання як традиційний рушій розвитку, оскільки низькі темпи приросту населення та старіння трудових ресурсів підривають потенціал екстенсивного економічного розширення. У цьому контексті зростання продуктивності праці визнається ключовою умовою довгострокової економічної стійкості, соціального прогресу та здатності підприємств адаптуватися до нових вимог кліматичної та цифрової трансформації (Draghi, 2024).

Особливого значення проблема продуктивності набуває в умовах функціонування Єдиного ринку ЄС, який водночас створює унікальні можливості для масштабування бізнесу та виявляє асиметрії у доступі до ресурсів, цифрових інфраструктур та регуляторних умов. МСП, як основа європейського економічного ландшафту, виявляються вразливими до цих викликів, проте водночас демонструють потенціал адаптації через гнучкість і інноваційну активність, зокрема в знаннє- та технологічно-інтенсивних секторах.

Аналіз довгострокових тенденцій продуктивності вказує на те, що впродовж 2020–2022 років відбулося відновлення ділової активності після пандемічного шоку, з поступовим зростанням рівня валової доданої вартості на одного працівника у всіх розмірних класах підприємств. Найбільш виражений прогрес спостерігався у великих компаній, які активніше впроваджували інструменти цифрової автоматизації, інновацій та управління знаннями, що забезпечило їм вищі темпи приросту продуктивності порівняно з МСП. Проте саме мікропідприємства продемонстрували відносну стабільність і здатність підтримувати позитивну динаміку навіть у періоди рецесій, що свідчить про їхню адаптивність та локалізований ефект впливу (European Commission, 2025a).

На 2024 рік прогнозується незначне уповільнення темпів зростання продуктивності, що зумовлено впливом енергетичних та фінансових обмежень, збереженням регіональних диспропорцій та затримками у впровадженні нових технологій серед МСП. Утім, 2025 рік розглядається як потенційна точка відновлення, за умови продовження політик підтримки цифрової трансформації, інтернаціоналізації та декарбонізації бізнесу. Водночас політика ЄС має бути спрямована на зменшення фрагментації внутрішнього ринку, розширення доступу до фінансових інструментів та подолання регуляторних бар'єрів, що гальмують реалізацію повного продуктивного потенціалу МСП.

Таким чином, підвищення ефективності бізнесу в ЄС в умовах сталого розвитку нерозривно пов'язане з продуктивністю як ключовим показником конкурентоспроможності. Механізми активізації продуктивності мають ґрунтуватися на принципах рівного доступу до інновацій, цифрової інфраструктури, фінансових ринків та інтеграції в транскордонні ланцюги доданої вартості.

Динаміка продуктивності МСП в ЄС порівняно з великими підприємствами характеризується відносною динамікою (рис. 1).

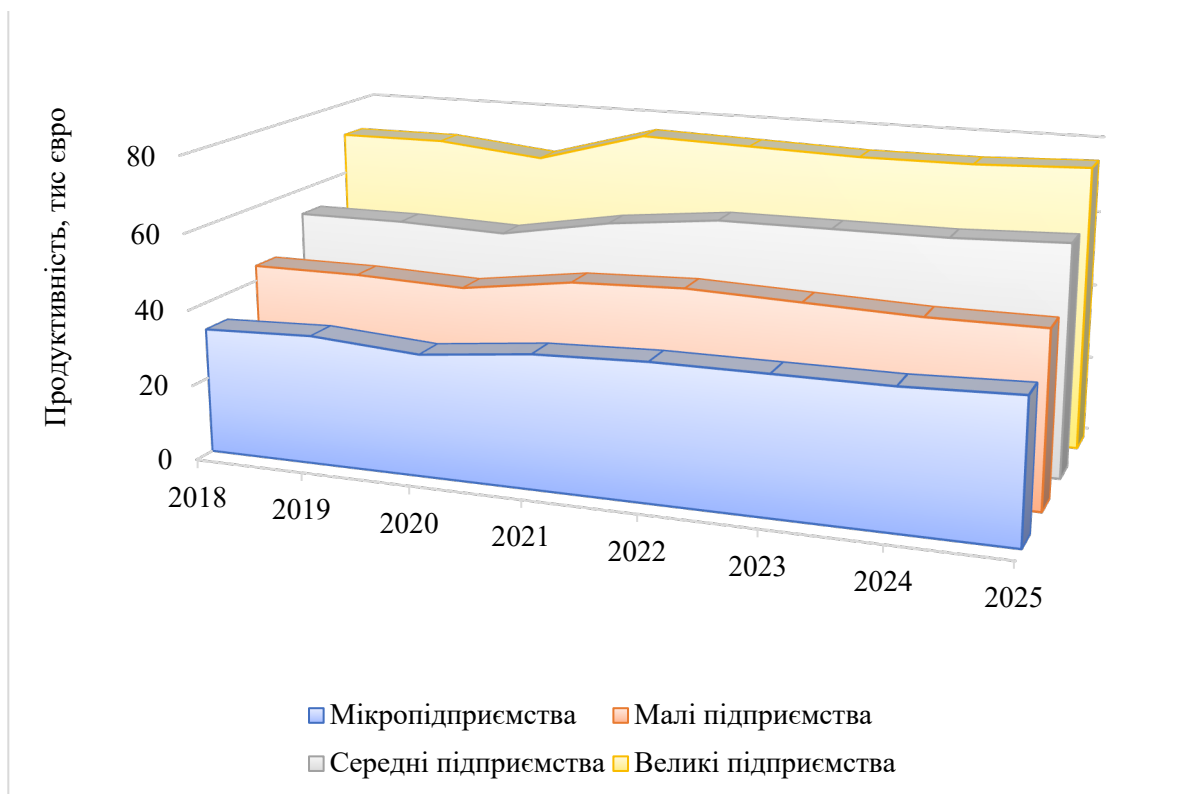

Рисунок 1. Продуктивність підприємств ЄС за групами (валова додана вартість на одного зайнятого)

Джерело: побудовано авторами на основі аналітики Joint Research Centre (2025)

Графік ілюструє відмінності у динаміці продуктивності між підприємствами різних розмірних класів у країнах Європейського Союзу. Найвищий рівень продуктивності протягом усього періоду демонструють великі підприємства — понад 70 тис. євро на одного працівника. Попри короткочасне зниження у 2020 році, спричинене пандемією, у 2021–2022 роках спостерігається стійке зростання цього показника, що свідчить про високу адаптивність великих компаній, їх здатність інвестувати в цифрові рішення, інновації та модернізацію. Середні підприємства зберігають стабільні темпи зростання, однак із помітно нижчими рівнями продуктивності — від 53 до 61 тис. євро. Цей сегмент демонструє потенціал до масштабування, але обмежений у доступі до ресурсів, зокрема фінансування інноваційної діяльності. Малі підприємства, які зазвичай мають продуктивність на рівні 44–48 тис. євро, показують помірне зростання з деякими ознаками сповільнення після 2022 року. Вразливість цього сегмента обумовлюється підвищеними витратами, складністю регуляторних процедур та нестачею спеціалізованих компетенцій. Найнижчі показники продуктивності характерні для мікропідприємств, однак саме вони демонструють найстійкішу позитивну динаміку після 2021 року. Показники продуктивності зростають з 33 до 37 тис. євро на фоні загального сповільнення у більших сегментах, що підкреслює адаптивний потенціал мікробізнесу. Ймовірною причиною є зростаюча цифрова гнучкість, активна участь у платформній економіці та зосередженість на нішевих ринках.

Особливу увагу заслуговує прогнозована динаміка на 2024–2025 роки. Згідно з оцінками, великі підприємства зберігають стабільну продуктивність на рівні 74–75 тис. євро, тоді як середні підприємства демонструють незначне зростання з 60 до 61 тис. євро. Для малих підприємств очікується зниження продуктивності до 46 тис. євро, що свідчить про втрату частини конкурентних позицій, ймовірно через інфляційний тиск, витрати на енергоресурси та обмеження доступу до фінансування. Водночас мікропідприємства єдині з-поміж усіх сегментів зберігають позитивну динаміку у 2024–2025 роках, зростаючи до 37 тис. євро. Така тенденція може вказувати на ефективність політик цифрової інклюзії та адаптацію найменших гравців до нових викликів.

Ці результати є надзвичайно важливими у контексті функціонування Єдиного ринку ЄС. Вони підтверджують, що наявні умови значною мірою сприяють підвищенню ефективності великих компаній, водночас зберігаючи бар'єри для МСП, особливо на етапах трансформації. Збереження продуктивнісного розриву вимагає поглиблення політик підтримки малого та середнього бізнесу через інструменти фінансування, спрощення регуляцій, доступ до цифрових інфраструктур та інтеграцію в інноваційні екосистеми. Особливої уваги потребують ті МСП, що функціонують у знаннє- та технологічно-інтенсивних секторах, де підвищення продуктивності прямо корелює з конкурентоспроможністю та здатністю до сталого розвитку.

Більш детальний аналіз динаміки зростання продуктивності МСП у ЄС на рівні промислових екосистем, виявляє значну варіативність між секторами та роками дослідження (рис. 2).

Як бачимо, за аналізований період простежується нерівномірна траєкторія продуктивності в різних бізнес-екосистемах. Зокрема, бізнес у галузях з підвищеним ступенем чутливості до зовнішніх впливів — такі як відновлювана енергетика, текстильна промисловість та туризм — характеризується більш вираженими коливаннями продуктивності. Це свідчить про сильну залежність цих секторів від сезонності, коливань попиту, змін у вартості ресурсів та регуляторного середовища. На відміну від них, такі екосистеми як будівництво, соціальна економіка та безпека, торгівля, а також культурні та креативні індустрії демонструють стабільнішу динаміку. Це може бути пояснено їхньою структурною інерційністю, стійкістю внутрішнього попиту та меншою залежністю від глобальних ланцюгів постачання. Умовно стабільні темпи зростання продуктивності в цих галузях створюють передумови для довгострокового планування, однак також можуть сигналізувати про повільніше впровадження інноваційних або цифрових рішень.

Аналіз оцінок продуктивності МСП у секторальному розрізі свідчить про загальнопозитивну тенденцію зростання в більшості промислових екосистем ЄС у період до 2025 року. Згідно з очікуваннями, усі екосистеми, демонструють сукупне зростання продуктивності, що вказує на відновлення та трансформаційні зрушення в економічному середовищі після кризових подій 2020 року.

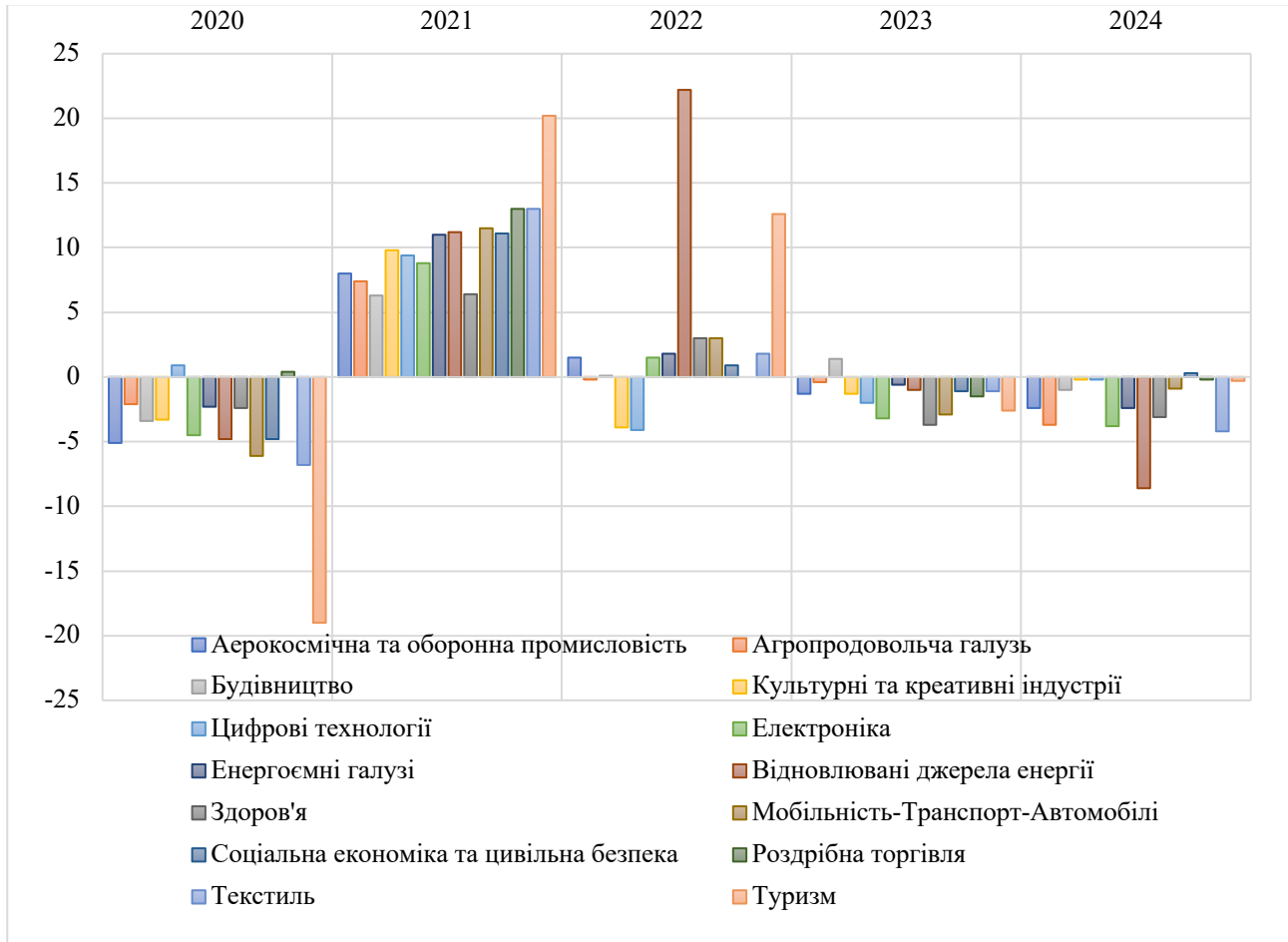

Рисунок 2. Річні темпи зростання продуктивності бізнесу за секторами діяльності МСП
Джерело: побудовано авторами на основі аналітики Joint Research Centre (2025)

Особливо виразну позитивну динаміку продемонстрували три екосистеми — роздрібна торгівля, текстильна промисловість та відновлювана енергетика — у яких передбачається двозначне зростання продуктивності до 2025 року. Зокрема, сектор відновлюваної енергетики очікувано стане лідером за приростом продуктивності МСП (21,0%), що пояснюється активною імплементацією Європейського зеленого курсу, інвестиціями в декарбонізацію та цифровізацію енергетичних систем.

Окрему аналітичну увагу заслуговують три ключові екосистеми. Продуктивність у сфері аерокосмічної та оборонної промисловості зросла лише на 2,0%, що є найнижчим результатом серед усіх галузей. Натомість енергоємні галузі демонструють приріст на 8,2%, підтверджуючи поступову модернізацію та енергоефективність як стратегічні цілі. Загалом отримані дані вказують на суттєву варіативність темпів зростання продуктивності, що зумовлена структурними особливостями кожної екосистеми, рівнем впровадження інновацій, ступенем ринкової волатильності та регуляторними умовами.

Виявлена диференціація свідчить про те, що кожна промислова екосистема стикається з унікальним набором викликів у процесі адаптації до нових ринкових умов. Ці виклики включають вплив енергетичної трансформації, цифровізації, екологічного регулювання, нестачі кадрів та інституційної підтримки. Відтак, формування ефективної політики підтримки МСП має враховувати галузеву специфіку, адаптаційний потенціал і структуру ланцюгів створення вартості в межах кожної екосистеми.

Єдиний ринок ЄС є одним із найвизначніших досягнень європейської інтеграції, адже забезпечує вільний рух товарів, послуг, капіталу та робочої сили, сприяючи зменшенню торговельних бар'єрів, гармонізації регулювання та стимулюванню зайнятості. Водночас задля збалансування ефектів лібералізації ринкового середовища Європейська Комісія

забезпечує дотримання принципів доброчесності, захисту прав споживачів та екологічної сталості. Унаслідок цього європейські підприємства, зокрема малі та середні, отримали змогу розширити масштаби своєї діяльності, водночас як конкуренція сприяла зниженню цін і розширенню асортименту для споживачів.

Оскільки МСП становлять ядро європейської економіки, функціонування Єдиного ринку справило суттєвий вплив на їхній розвиток і зростання. Проте малі підприємства, стартапи та молоді підприємці часто зіштовхуються зі значними бар'єрами, серед яких — обмежений доступ до фінансування, надмірне адміністративне навантаження, складність податкового регулювання, недостатній захист прав інтелектуальної власності та інші інституційні перешкоди. Для подолання цих викликів Європейська Комісія впровадила низку стратегічних політик, зокрема ініціативи Союзу ринків капіталу та Програми для єдиного ринку (Single Market Programme, SMP). Зазначена програма має на меті посилення конкурентоспроможності та стійкості МСП шляхом полегшення доступу до ринків, стимулювання підприємництва, розвитку навичок, підтримки індустріальної модернізації та адаптації бізнесу до глобальних і соціальних викликів.

Функціонування Єдиного ринку розглядається як ключовий параметр, що визначає ефективність МСП. З цією метою щороку здійснюється моніторинг відповідних показників у межах SME Performance Review, а також через SBA Scoreboard (інструмент оцінювання в межах Small Business Act), який охоплює 100 індикаторів, згрупованих за десятьма принципами політики. Ця система забезпечує комплексну оцінку національних підходів до підтримки МСП у державах-членах ЄС. Методика оцінювання базується на багаторівневому аналізі, з урахуванням нормалізації та вагового коефіцієнта, що дозволяє сформулювати агреговану оцінку за кожним принципом для кожної країни (рис. 3).

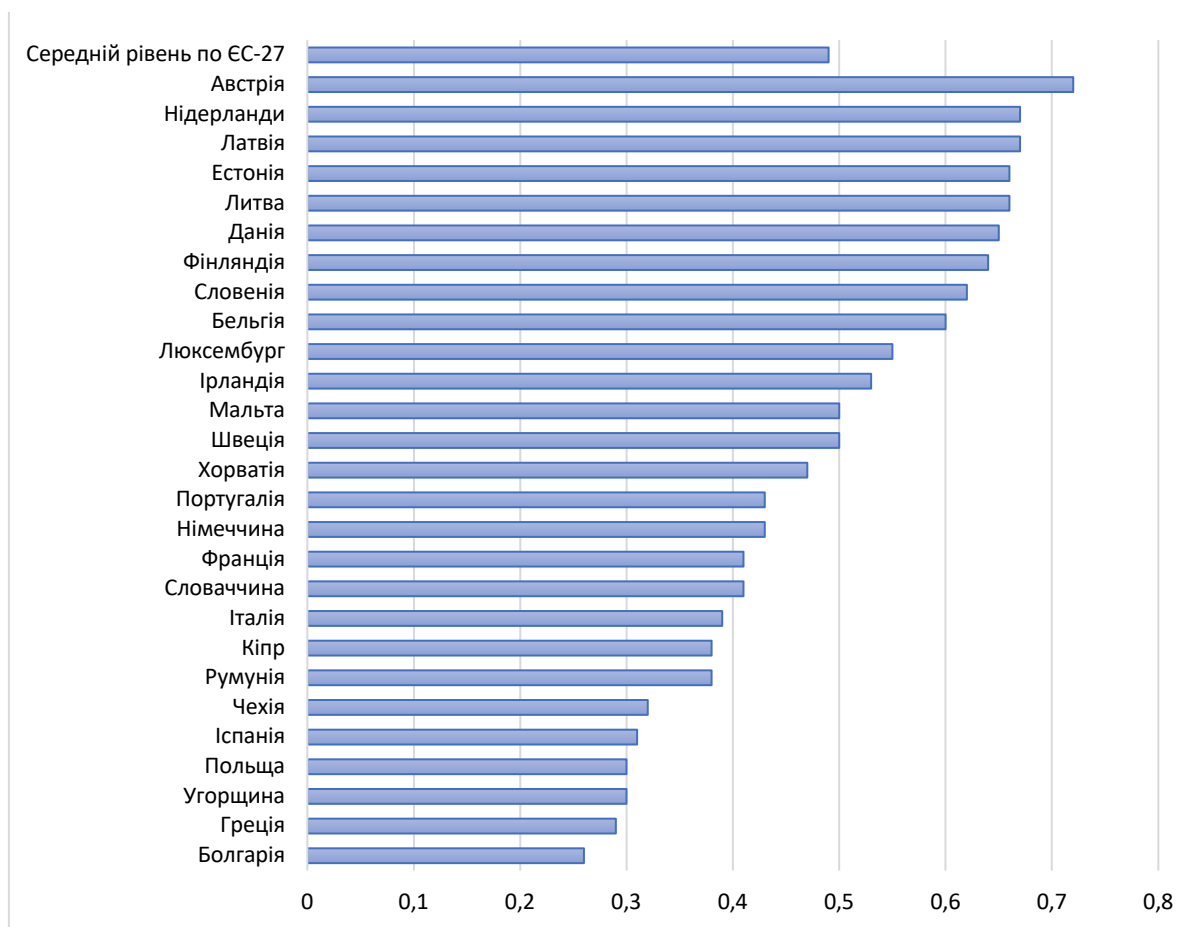

Рисунок 3. Рейтинг ефективності МСП в країнах ЄС за показником SBA

Джерело: побудовано авторами на основі аналітики Joint Research Centre (2024)

Актуальні дані щодо реалізації принципу, що стосується Єдиного ринку, виявляють виразні просторові відмінності. Зокрема, Австрія, Нідерланди та країни Балтії очолюють

рейтинг, демонструючи найсприятливіше середовище для розвитку МСП у межах Єдиного ринку. Натомість Болгарія та Греція продовжують зіштовхуватись із системними викликами, що стримують продуктивність, міжнародну інтеграцію та конкурентні переваги малого бізнесу.

Поглиблений аналіз окремих індикаторів і їхніх динамічних змін у часі дозволяє краще зрозуміти траєкторії розвитку країн-членів у межах Єдиного ринку ЄС. Одним із ключових параметрів є рівень виконання законодавчих директив, оскільки несвоєчасне повідомлення або затримка імплементації директив на національному рівні становить загрозу для функціонування та цілісності Єдиного ринку. Зростання кількості неприйнятих або негармонізованих нормативних актів свідчить про ослаблення нормативної конвергенції та ускладнює транскордонне ведення бізнесу.

Не менш важливим є й часовий аспект, а саме затримки в транспозиції директив, тобто часовий розрив між ухваленням директиви на рівні ЄС і її впровадженням у національне законодавство. Подовження таких затримок безпосередньо послаблює дієвість єдиного ринкового простору. Так, кількість прострочених директив загалом зменшувалась у країнах ЄС з 2021 року (рис. 5).

Рисунок 4. Рівень виконання директив як критерій ефективності бізнес-екосистем в країнах ЄС

Джерело: побудовано авторами на основі аналітики **Joint Research Centre (2024)**

Чотири з п'яти ключових національних економік ЄС демонструють тенденцію до скорочення цього показника. Німеччина, наприклад, стабілізувалась на рівні десяти невпроваджених директив, що свідчить про стабільний, хоч і не ідеальний, рівень нормативного виконання. Водночас, середній рівень затримки транспозиції директив у ЄС, виражений у місяцях, демонструє більш волатильну динаміку. Починаючи з 2020 року, цей показник має тенденцію до зростання, що спостерігається в усіх п'яти провідних економіках ЄС, хоча й з незначними розбіжностями. Примітно, що за обома показниками — як кількістю невпроваджених директив, так і середньою затримкою імплементації — Франція демонструє найкращі результати, підтверджуючи високий рівень правової інтеграції та дотримання єдиного ринкового законодавства.

У підсумку, одним із ключових аналітичних інструментів оцінки ефективності бізнес-середовища для МСП у країнах Європейського Союзу є Scoreboard SBA (Small Business Act), який охоплює низку структурних показників за принципом компаративної оцінки на основі шкали від 0 до 1, де 1 — найкращий можливий результат. В контексті даного дослідження особливу увагу приділено чотирьом визначальним принципам, що відображають стан

екосистеми для розвитку малого та середнього бізнесу в ЄС: державні закупівлі (public procurement), доступ до фінансування (access to finance), інтегрованість у Єдиний ринок (single market) та інтернаціоналізація (internationalisation).

Узагальнена таблиця демонструє середні значення по ЄС-27 для кожного з чотирьох принципів, а також кращі та найгірші результати серед країн-членів, що дозволяє виявити інституційну асиметрію та рівень просування реформ у сфері підтримки МСП (таблиця 1).

Таблиця 1. Перерізи оцінки ефективності екосистем МСП в країнах ЄС (згідно підходу SBA)

Переріз	EU-27 (середнє значення)	Найвищий показник		Найнижчий показник	
Public procurement	0,56	Литва (LT)	0,84	Швеція (SE)	0,32
Access to finance	0,58	Данія (DK), Швеція (SE)	0,73	Румунія (RO)	0,36
Single market	0,49	Австрія (AT)	0,72	Болгарія (BG)	0,26
Internationalisation	0,54	Данія (DK), Швеція (SE)	0,75	Угорщина (HU)	0,3

Джерело: сформовано авторами

Чотири вказані напрями можуть бути інтерпретовані як багатовимірна модель ефективності бізнес-середовища для МСП, яка дозволяє виявити точки зростання, дисбаланси між країнами та потенціал адаптації до нових економічних умов у межах Єдиного ринку ЄС.

За показником державних закупівель середній рівень по ЄС становить 0.56, а найкраще виконує цей принцип Литва (0.84), демонструючи ефективні механізми залучення МСП до тендерних процедур. Водночас Швеція показує найнижчий рівень — 0.32, що може свідчити про складність або обмеженість процедур для малого бізнесу.

За компонентом доступу до фінансування середнє значення по ЄС — 0.58, з найвищими оцінками у Данії та Швеції (по 0.73), що вказує на високу фінансову інклюзивність та наявність сприятливих кредитних інструментів. Найгірший результат має Румунія (0.36), що свідчить про обмеженість доступу МСП до капіталу.

Інтеграція в Єдиний ринок залишається викликом: середній рівень по ЄС — 0.49, при цьому Австрія демонструє найвищий рівень інтеграції (0.72), тоді як Болгарія має лише 0.26, що вказує на перешкоди у реалізації внутрішньоринкових можливостей.

Нарешті, інтернаціоналізація як чинник розширення бізнесу за межі національних ринків має середній показник 0.54, з найкращими результатами у Данії та Швеції (по 0.75). Найменший рівень (0.30) зафіксовано в Угорщині, що свідчить про потребу в політиках підтримки експорту та інтеграції в міжнародні ланцюги постачання.

Висновки (Conclusions)

Проведене дослідження дозволяє резюмувати такі ключові висновки.

1. У сучасних умовах ефективність бізнесу набуває багатовимірного значення, поєднуючи продуктивність, конкурентоспроможність, адаптивність до трансформацій та здатність до сталого розвитку. Вона розглядається не лише як здатність підприємств досягати економічних результатів у межах національних ринків, а як інтегрована характеристика участі у спільному європейському просторі — із доступом до цифрових інфраструктур, фінансових ресурсів, транснаціональних ланцюгів вартості та нормативної стабільності. Таким чином, ефективність МСП в контексті розвитку Єдиного ринку ЄС визначається через призму їхньої спроможності реагувати на інтеграційні виклики, використовувати переваги єдиного ринку та забезпечувати довгострокову стійкість у контексті цифрової, кліматичної та регуляторної трансформації.
2. Продуктивність визнається ключовим індикатором ефективності та конкурентоспроможності бізнесу в умовах трансформації європейської економіки. У 2020–2022 роках зафіксовано поступове відновлення рівня валової доданої вартості на одного

зайнятого, при цьому великі підприємства досягли найвищих показників (понад 70 тис. євро), тоді як мікропідприємства продемонстрували стійке зростання до 37 тис. євро, засвідчивши високий рівень адаптаційного потенціалу.

3. МСП виявляються особливо вразливими до зовнішніх шоків, структурних бар'єрів та асиметрій доступу до цифрових і фінансових ресурсів, що стримує зростання їх продуктивності. Очікуване зниження показників у малих підприємств до 46 тис. євро у 2024 році свідчить про наявність інституційних і ринкових обмежень, попри політики підтримки з боку ЄС. Водночас, темпи продуктивності МСП суттєво варіюють між секторами, демонструючи неоднорідність ефектів трансформаційних процесів у різних бізнес-екосистемах. Найвищу динаміку до 2025 року демонструють галузі роздрібної торгівлі, текстильної промисловості та відновлюваної енергетики (зростання до 21%), що зумовлено впровадженням цифрових рішень, інвестиціями в декарбонізацію та політиками Європейського зеленого курсу.

4. Функціонування Єдиного ринку супроводжується зростанням інституційної та регіональної асиметрії в доступі до бізнес-можливостей. Індекс SBA свідчить про значне розшарування між країнами-членами: Литва демонструє найвищий показник ефективності державних закупівель (0,84), тоді як Болгарія та Румунія — найнижчі значення за інтеграцією в ринок і доступом до фінансування (0,26 і 0,36 відповідно), що засвідчує потребу у цільовій регуляторній підтримці. Водночас, рівень нормативної конвергенції у межах ЄС впливає на цілісність Єдиного ринку та ефективність бізнес-середовища. Дані щодо виконання директив свідчать про збереження просторових диспропорцій. Так, Франція демонструє найвищу відповідність правовим нормам, тоді як у більшості країн спостерігаються зростаючі затримки у транспозиції, що негативно позначається на транскордонній економічній активності.

5. Запропонована у дослідженні чотиривимірна модель оцінки ефективності бізнес-середовища МСП (доступ до фінансування, участь у державних закупівлях, інтеграція в Єдиний ринок, інтернаціоналізація) дозволяє виявити структурні дисбаланси та потенційні точки зростання. Середні оцінки по ЄС-27 за цими напрямками коливаються від 0,49 до 0,58, підтверджуючи необхідність посилення політик фінансової інклюзії, цифрової трансформації та розбудови екосистем підтримки підприємництва в умовах інтеграційного простору ЄС.

Конфлікт інтересів (Conflicts of interest)

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів

Фінансування (Funding)

Це дослідження не отримувало зовнішнього фінансування

Authors contribution

Концептуалізація, І.М.; методика, І.М.; формальний аналіз, І.М. та Т.Б.; аналітичні дані, І.М., Т.Б.; візуалізація, Т.Б., перевірка та редагування, І.М. Усі автори прочитали та погодилися з опублікованою версією рукопису.

Література (References)

- Alivojvodic, V., & Kokalj, F. (2024). Drivers and barriers for the adoption of circular economy principles towards efficient resource utilisation. *Sustainability*, 16 (3), 1317. <https://doi.org/10.3390/su16031317>
- Baldassarre, B., & Calabretta, G. (2024). Why circular business models fail and what to do about it: A preliminary framework and lessons learned from a case in the European Union (Eu). *Circular Economy and Sustainability*, 4(1), 123-148. <https://doi.org/10.1007/s43615-023-00279-w>

- De Pascale, A., Di Vita, G., Giannetto, C., Ioppolo, G., Lanfranchi, M., Limosani, M., & Szopik-Depczyńska, K. (2023). The circular economy implementation at the European Union level. Past, present and future. *Journal of Cleaner Production*, 423, 138658. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.138658>
- Draghi, M. (2024). The Future of European Competitiveness: Report to the President of the European Commission. European Commission. https://commission.europa.eu/publications/draghi-report_en
- European Commission. (2023). Progress Report on the Circular Economy Action Plan. Brussels: EC Publications.
- European Commission. (2024a). Single Market at 30: The 2024 Annual Single Market Report. Brussels: Directorate-General for Internal Market, Industry, Entrepreneurship and SMEs. <https://single-market-economy.ec.europa.eu>
- European Commission. (2024b). A Competitiveness Compass for the EU. COM(2025) 30. https://commission.europa.eu/publications/competitiveness-compass-eu_en
- European Commission. (2025a). Annual Report on European SMEs 2024/2025: SME Performance Review (JRC142263). Publications Office of the European Union. <https://data.europa.eu/doi/10.2760/7714438>
- Eurostat. (2024). Circular economy – overview and indicators. Retrieved from: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/circular-economy/overview>
- Eurostat. (2024). Structural Business Statistics, Employment, and Productivity Indicators. <https://ec.europa.eu/eurostat>
- Gorokhova, T., Shpatakova, O., Toponar, O., Zolotarova, O., & Pavliuk, S. (2023). CIRCULAR ECONOMY AS AN ALTERNATIVE TO THE TRADITIONAL LINEAR ECONOMY: CASE STUDY OF THE EU. *Environmental & Social Management Journal/Revista de Gestão Social e Ambiental*, 17(5). DOI 10.24857/rgsa.v17n5-002
- Joint Research Centre (JRC). (2024). Monitoring SMEs' performance in Europe. Methodological assessment of the SBA Scoreboard 2023. <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/60636>
- Joint Research Centre (JRC). (2025). Annual Report on European SMEs 2024/2025: SME Performance Review (JRC142263). Luxembourg: Publications Office of the European Union. <https://data.europa.eu/doi/10.2760/7714438>
- Maksymova, I., & Nastase, C. (2024). European model of climate-neutral business development based on digitalization principles. *Journal of European Economy*, 23(2), 336-352. <https://doi.org/10.35774/jee2024.02.336>
- Moreno, M. M. M., Esquinas, E. M. B., Yñiguez, R., & Puig-Cabrera, M. (2023). A global and comparative assessment of the level of economic circularity in the EU. *Journal of Cleaner Production*, 425, 138759.
- OECD. (2023). SME and Entrepreneurship Outlook 2023. OECD Publishing. <https://doi.org/10.1787/ecd8606b-en>
- Rosa, B. O., & Paula, F. D. O. (2023). Circular economy adoption by European small and medium-sized enterprises: influence on firm performance. *Revista Brasileira de Gestão de Negócios*, 25, 421-438. <https://doi.org/10.7819/rbgn.v25i3.4232>
- Shaikh, M. B. N., Ali, M., Chaudry, U. M., & Khan, M. K. (2024). Metrics for sustainability and circular economy practices in context to modern manufacturing environment. *Circular Economy and Sustainability*, 4(3), 2073-2091. <https://doi.org/10.1007/s43615-024-00395-1>
- Shavkatov, N., Abdurakhimova, D., Sherkuzyeva, N., Omonov, S., & Rakhmedova, M. (2024). Circular economy practices and their effect on corporate financial performance. *Economic Annals-XXI*. <https://doi.org/10.21003/ea.V207-01>
- Trzcielinska, J., & Kaps, R. (2023, September). Knowledge of the Business Ecosystem and the Implementation of a Circular Economy. In *ECKM 2023 24th European Conference on Knowledge Management Vol 2*. Academic Conferences and publishing limited.
- Wandl, A., Dąbrowski, M., Berruti, G., Acke, A., Obersteg, A., Varjú, V., & Kowalczyk, M. (2023). A holistic self-assessment tool for circular economy transitions in cities and regions. *Europa XXI*, 44, 15-35. DOI 10.7163/EU21.2023.44.10